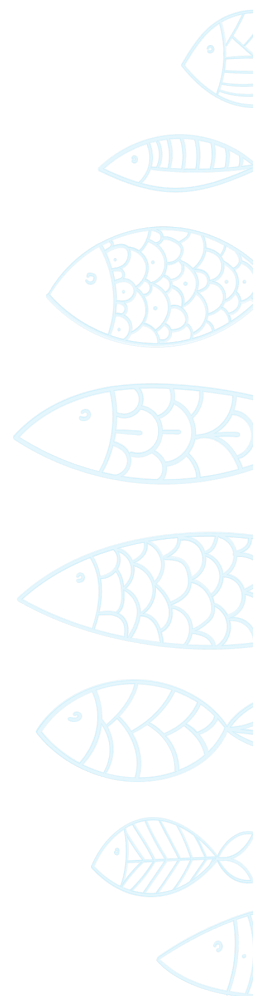

SportFiskarna

RESURSER FÖR FISKE- OCH VATTENVÅRD

HUR ANVÄNDS BIDRAG INOM ANSLAG 1:11 ÅTGÄRDER FÖR HAVS- OCH VATTENMILJÖ?

SportFiskarna

Rapporten är utgiven av Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund – Sportfiskarna
Publiceringsdatum 2025-05-20

Huvudförfattare: Benny Lindgren
Medförfattare: Lars Vallin och Joel Norlin

Omslag: Gädda, fotograf Jörgen Wiklund

Tel: 08-410 80 600
E-post: info@sportfiskarna.se

Postadress: Svartviksslingan 28, 167 39 Bromma
Hemsida: www.sportfiskarna.se

Denna rapport är framtagen i ett projekt finansierat av Svenska Postkodlotteriets Stiftelse. Projektet drivs av Sportfiskarna och syftar till att utveckla åtgärdsarbetet i svenska vatten.

INNEHÅLL

Sammanfattning.....	4
Bakgrund och metodik.....	5
Resurser för Fiske- och vattenvård.....	6
Åtgärder för havs- och vattenmiljö (anslag 1:11).....	6
Övriga anslag.....	7
LOVA-bidrag	8
Bakgrund och inriktning på anslaget.....	8
Anslagets nyttjande.....	9
Synpunkter från utförare.....	12
Diskussion och kommentarer.....	14
Fiskevårdsbidrag.....	16
Bakgrund och inriktning.....	16
Anslagets nyttjande.....	17
Synpunkter från utförare.....	20
Diskussion och kommentarer.....	20
Projektlistan/akvatisk restaurering	21
Bakgrund och inriktning.....	21
Anslagets nyttjande.....	21
Synpunkter från utförare.....	22
Diskussion och kommentarer.....	22
Sammanfattande kommentarer.....	23
Referenser	24

SAMMANFATTNING

Havs- och vattenmyndighetens anslag 1:11 "Åtgärder för havs- och vattenmiljö", är ett verktyg för att uppnå samhällets mål om en god vattenmiljö. I den här rapporten belyser vi hur delar av detta anslag – LOVA-bidraget, fiskevårdsbidraget och projektlistan – prioriteras och fördelas. Gemensamt för dessa tre bidrag är att de hanteras av Havs- och vattenmyndigheten (HaV), kanaliseras ut via landets länsstyrelser och finansierar fiske- och vattenvårdsinsatser. Avsikten med rapporten är inte att mäta insatsernas miljöeffekter utan fokus ligger på hantering av bidragen och former för fördelning och prioriteringar.

Alla tre bidragen är viktiga för fiske- och vattenvårdsarbetet i Sverige. Det är en bild som delas av föreningar, organisationer och myndigheter. Det finns en oro kring vilka effekter aviserade anslagsminskningar, kombinerat med högre kostnader, kan komma att få för den operativa verksamheten i landet. Långsiktig stabilitet i anslagen är viktigt för att upprätthålla en hög takt av frivilliga åtgärder.

I rapporten föreslår vi ett antal förbättringar som skulle öka effektiviteten i anslagen, exempelvis att förtydliga instruktioner och vägledning från HaV för att uppnå tydlighet och regelförenkligheter. Ett annat konkret förslag är att inom LOVA-bidraget införa en egen åtgärdskategori inriktad på åtgärder för att stärka rovfiskbestånd. Sviktande fiskbestånd är idag ett av de allra största miljöproblemen i våra vatten, inte minst längs kusterna, och starka rovfiskbestånd har stor betydelse för friska ekosystem. Åtgärder för att stärka rovfiskbestånden torde idag vara en av de mest kostnadseffektiva åtgärder som kan vidtas för Östersjöns miljö. Det är också den åtgärd som kan ge snabbast effekt.

LOVA-bidraget används till största delen till kommuner och föreningars vattenvårdsprojekt. Över tid har dock en allt större andel av anslaget kommit att användas i länsstyrelsernas egen verksamhet. 2015 fördelades 94 procent av bidraget till kommuner och föreningar, 2023 hade den siffran sjunkit till 74 procent. En liknande utveckling kan även ses för fiskevårdsbidraget.

Alla åtgärder som genomförs med de bidrag som denna rapport berör bygger på frivillighet och lokalt engagemang. Med frivilliga åtgärder avses att åtgärderna inte baseras på lagkrav, utan att markägare och andra berörda medverkar till att åtgärderna kommer till stånd på frivillig basis. Mot bakgrund av den stora betydelsen av engagemang från lokalsamhället är det en olycklig utveckling att en allt större del av finansieringen för åtgärdsarbetet stannar på länsstyrelserna. Länsstyrelserna utför viktigt och på många håll framgångsrikt åtgärdsarbete, men det bör inte ske på bekostnad av exempelvis kommuner, vattenvårdsförbund och fiskevårdsområdets möjlighet att bedriva vattenvårdsarbete. I rapporten föreslås hur styrning av medlen mot kommuner och föreningars verksamhet kan öka.

Rapportförfattarna betonar hur viktig LOVA-bidraget har varit för att bygga upp en väl fungerande vatten- och fiskevård runt om i landet. Att LOVA bygger på frivillighet och underifrånperspektiv ger fler välförankrade åtgärder utan konflikter i lokalsamhället. LOVA-bidraget har varit beständigt sedan det infördes 2008. Det har gjort att långsiktig verksamhet har kunnat byggas upp. Att fortsatt satsa på och utveckla LOVA-bidraget är att ta vara på ett upparbetat engagemang och samtidigt effektivisera arbetet ytterligare.

BAKGRUND OCH METODIK

Anslag 1:11, åtgärder för havs- och vattenmiljö, är ett viktigt verktyg för att uppnå samhällets mål om en god havs- och vattenmiljö. I den här rapporten belyser vi hur de delar av anslaget, som framför allt används till konkreta, breda miljöförbättrande åtgärder på lokalt och regionalt plan, prioriteras och fördelas. De delar av anslaget som vi belyser är LOVA-bidraget, fiskevårdsbidraget och den så kallade projektlistan. Den sistnämnda används för att fördela ut pengar till restaureringsåtgärder till länsstyrelserna. Gemensamt för dessa tre bidrag är att de kanaliseras ut via landets länsstyrelser.

Avsikten med rapporten är inte att mäta insatsernas miljöeffekter utan fokus ligger på hantering av bidragen och former för fördelning och prioriteringar. Syftet är att ta fram underlag för diskussioner om hur bidragen kan utvecklas för att göra ännu större samhällsnytta.

Som underlag för rapporten har vi inhämtat information från i första hand tre olika källor:

- En enkät till länsstyrelserna om fiskevårdsbidraget och dess användning. Delar av resultaten från enkäten har tidigare beskrivits i rapporten *Fiskförvaltning och fisketillsyn - Enkätundersökning om Ekosystembaserad fiskförvaltning och fisketillsyn* (Sportfiskarna rapport 2025:3).
- En intern enkät till projektledare inom Sportfiskarnas organisation. De svarande har erfarenhet av att driva lokala och regionala åtgärdsprojekt i 15 olika län.
- Beslut, ekonomisk redovisning och motsvarande dokument som tillhandahållits av Havs- och vattenmyndigheten. Vi har ingående tittat på ekonomin kring 2023 års medelsanvändning då detta var de senaste siffror som fanns tillgängliga när vi inledde arbetet. Noteras kan att de utdrag ur HaV:s ekonomiska redovisning som vi använt som underlag inte är helt lätta att tyda. Vi har noterat vissa skillnader i våra sammanställningar och de uppgifter som redovisas i HaV:s återrapportering av havs- och vattenmiljöanslaget.

Ett särskilt tack riktas till hjälpsamma handläggare på HaV som har bistått med betydelsefulla underlag för vår genomgång.

RESURSER FÖR FISKE- OCH VATTENVÅRD

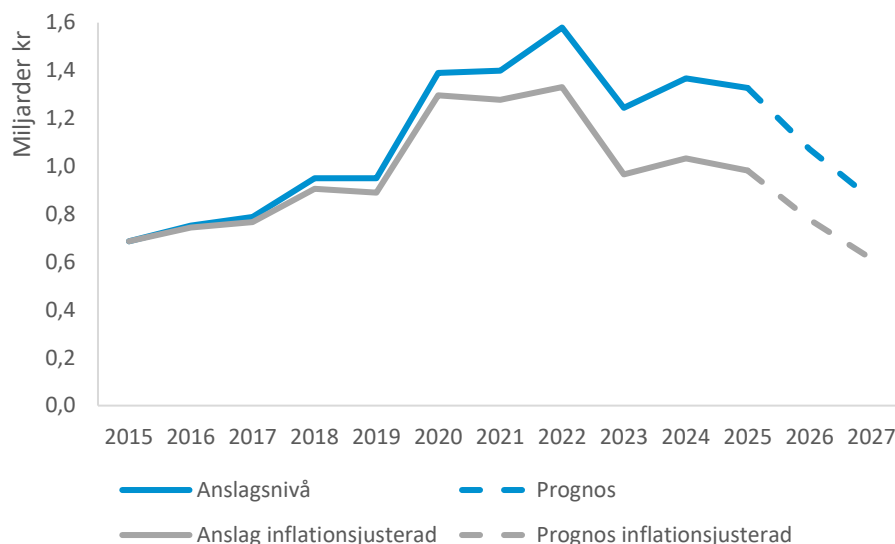
ÅTGÄRDER FÖR HAVS- OCH VATTENMILJÖ (ANSLAG 1:11)

Användning av anslaget 1:11 är mycket bred och omfattar allt från lokala projekt för att genomföra konkreta miljöförbättrande åtgärder till myndigheternas arbete med det nationella genomförandet av flera förordningar som exempelvis vattenförvaltningsförordningen, havsmiljöförordningen, förordningen om områdesskydd, artskyddsförordningen och havsplaneringsförordningen. Anslaget stödjer också genomförandet av både nationella och internationella åtaganden och målsättningar som EU:s Östersjöstrategi, Helcoms Baltic Sea Action Plan, det svenska miljömålsarbetet, Agenda 2030 och den gemensamma fiskeripolitiken.

En stor del av anslag 1:11 går till insatser som regleras i olika förordningar eller som regeringen formulerat i villkor i det årliga regleringsbrevet till HaV.

Majoriteten av anslaget fördelas till länsstyrelserna som i sin tur delar ut bidrag till lokala vattenvårdsprojekt (LOVA), kalkning, fiskevård, restaurering, samt arbetet med akvatiskt områdesskydd, invasiva främmande arter och åtgärdsprogram för hotade arter och livsmiljöer.

Anslaget har successivt ökat från 2015 fram till 2022. Därefter har anslaget successivt minskat. Enligt prognosen för de kommande åren i budgetpropositionen för 2025 kommer anslaget att reduceras avsevärt de närmaste åren (Figur 1).

Figur 1. Havs- och vattenmiljöanslagets utveckling de senaste 20 åren och prognos för 2026 och 2027. Grå kurva avser anslagsnivå justerad till 2015 års penningvärde med SCB:s prisomräknare. För 2025-2027 har inflationen antagits vara två procent.

ÖVRIGA ANSLAG

Utöver bidragen inom havs- och vattenmiljöanslaget finns också en rad andra finansieringskällor som används för vattenmiljöarbetet i Sverige. Det gör det svårt att få en helhetsbild av finansieringsläget. Nedan beskrivs några bidrag översiktlig.

Av statliga nationella anslag är LONA (Lokala naturvårdssatsningen) det största anslaget vid sidan av havs- och vattenmiljöanslaget. LONA var tidigare ett anslag som framför allt fokuserade på åtgärder inom friluftsliv och naturvård. De senaste åren har dock inga medel delats ut till nya projekt inom denna bredare del av LONA. Däremot fördelas betydande summor till våtmarksarbete inom LONA våtmark, en satsning som inleddes 2018. Bidrag ges med upp till 90 procent av kostnaden och bidragen fördelas till kommuner, ofta i samverkan med föreningar, via länsstyrelserna. Naturvårdsverket är nationellt ansvarig myndighet. Regeringen har uttalat att våtmarkssatsningen ska vara långsiktig.

Även Skogsstyrelsen erbjuder möjlighet att söka stöd till natur- och kulturmiljövårdsåtgärder, men då begränsat till åtgärder i skogen (Nokås).

Olika EU-fonder är också en betydelsefull finansieringskälla. Flera mycket stora vattenvårdsprojekt pågår i Sverige med finansiering från EU:s LIFE-program. Det största enskilda projektet hittills är Improve Aquatic LIFE, som leds av Länsstyrelsen i Skåne och startade 2024 med en budget på cirka 400 miljoner kronor och en genomförandetid ända till 2031. Finansieringen kommer till 60 procent från EU. Övrig finansiering är nationell, där den största delen kommer från havs- och vattenmiljöanslaget.

Flera andra EU-stöd är också aktuella, exempelvis stöd inom Havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet 2021-2027. Dessa fondmedel är dock svårförutsägbara då medlen ofta tar slut tidigt under programperioden och villkor och prioriteringar kan skilja mellan programperioderna. Alla EU-stöd är administrativt sett relativt tungrodda.

Även privat finansiering kan vara betydelsefull i enskilda projekt. Det kan vara företag som går in med pengar kopplat till hållbarhetsarbete, men även privata stiftelser och ideella organisationer som bedriver samlingsarbete. En betydande finansiär av miljöprojekt som drivs av civilsamhällesorganisationer är Svenska Postkodlotteriets Stiftelse, som sedan 2007 har fördelat 819 miljoner kronor i projektstöd till miljö- och naturvårdsprojekt.

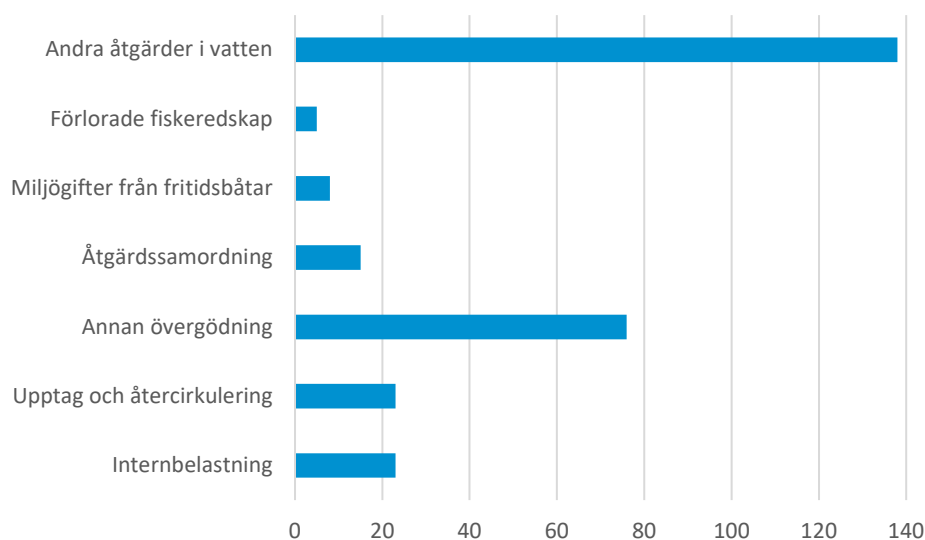
LOVA-BIDRAG

BAKGRUND OCH INRIKTNING PÅ ANSLAGET

Förkortningen LOVA står för "Lokala vattenvårdsprojekt". LOVA-bidraget är en del av havs- och vattenmiljöanslaget. Det introducerades 2008 och har sedan dess varit en viktig finansieringskälla för lokala och regionala vattenvårdsprojekt. Som framgår av namnet har ett syfte med bidraget varit att främja lokalt förankrade projekt och initiativ till frivilliga miljöåtgärder i vatten. Med frivilliga åtgärder avses att åtgärderna inte baseras på lagkrav, utan att markägare och andra berörda medverkar till att åtgärderna kommer till stånd på frivillig basis. Kommuner, föreningar och andra ideella sammanslutningar kan söka LOVA via länsstyrelsen. Länsstyrelserna kan, sedan 2018, även använda LOVA-bidraget till egna projekt.

LOVA-bidrag kan sökas för åtgärder som minskar övergödning, minskar miljögifter från fritidsbåtar och tar om hand förlorade fiskeredskap. Bidraget kan sedan 2018 också finansiera andra åtgärder som leder till god ekologisk status i vatten eller god miljöstatus i havsmiljön. Anslaget kan användas till framtagande av planer, information, fysiska åtgärder samt uppföljning och utvärdering. Dessa olika insatser kan kombineras i ett projekt.

Övergödningsinsatser är det högst prioriterade området och kan i vissa fall få upp till 90 procent i bidrag, medan andra åtgärder kan ges bidrag upp till 80 procent. Stödet kan även användas för åtgärdssamordning, men endast för åtgärder riktade mot övergödning. Fördelningen till länen sker enligt en fördelningsnyckel. Även i fördelningsnyckeln väger övergödningsproblematik som en tung faktor och utgör 70 procent av den totala budgetramen. Sett till inriktningen på de projekt som genomförs utgör åtgärds-kategorier relaterade till övergödning knappt hälften av projekten de senaste åren. Fördelningen mellan åtgärds-kategorier 2024 framgår av Figur 2.

Figur 2. Antalet LOVA-projekt med startår 2024 fördelat på åtgärds-kategorier i projektkatalogen för LOVA.

Huvudsyftet med LOVA-bidrag är att förbättra havs- och vattenmiljön. Samtidigt skapas också andra samhällsnyttor. Havsmiljöinstitutet pekade i en rapport från 2022 på att samhällsnyttor som kan uppmärksammas är exempelvis projektens möjligheter att förstärka samverkan mellan deltagande individer och institutioner, öka delaktighet i havs- och vattenmiljörelaterade frågor, bidra till samordning av åtgärder inom och mellan avrinningsområden, skapa arbetstillfällen, och öka sociala värden som rekreation och friluftsliv.

När länsstyrelserna fördelar LOVA-bidrag gör man det med stöd av förordning (2009:381), som senast ändrades 2018. HaV lämnade 2023 förslag om vissa ändringar av förordningen med fokus på att bredda möjligheterna att använda anslaget för samordning av fler åtgärder än arbete mot övergödning. HaV föreslår även att förordningen ska ändras så att upp till 100 procent stöd ska kunna ges om särskilda skäl föreligger, vilket man menar skulle ge länsstyrelserna större möjlighet att prioritera för att få viktiga åtgärder till stånd.

HaV har också utfärdat en vägledning som stöd för länsstyrelsernas arbete med att fördela LOVA-bidrag. Vägledningen uppdaterades senast 2024.

ANSLAGETS NYTTJANDE

LOVA-bidraget har över tid växt i omfattning. Därmed har LOVA även ökat i betydelse för vattenvårdsarbetet i Sverige. År 2023 var anslaget 235 miljoner kronor, varav knappt 214 miljoner kronor förbrukades. Att inte hela anslaget nyttjas beror sannolikt på att projekt av olika skäl inte kunnat genomföras eller blivit billigare än budgeterat. År 2024 var anslaget 220 miljoner kronor och 2025 är nivån åter 235 miljoner kronor. HaV:s fördelning till länen sker i början av året enligt en fastställd fördelningsnyckel. 2025 års fördelning av årets anslag framgår av Tabell 1.

Tabell 1. LOVA-bidrag 2025 fördelat per län i miljoner kronor, avrundat till närmaste tiondels miljon. Totalt fördelades 235 miljoner kronor.

Stockholm	17,3	Västra Götaland	43,2
Uppsala	12,1	Värmland	8,0
Södermanland	10,1	Örebro	6,7
Östergötland	14,9	Västmanland	6,8
Jönköping	6,2	Dalarna	4,9
Kronoberg	5,4	Gävleborg	10,9
Kalmar	12,8	Västernorrland	4,9
Gotland	6,2	Jämtland	3,7
Blekinge	9,6	Västerbotten	7,9
Skåne	25,0	Norrbottn	7,1
Halland	11,2		

Utdelade bidrag till projekt

Kommuner, föreningar och andra ideella sammanslutningar kan söka LOVA-bidrag via länsstyrelsen i det län där projektet ska genomföras. År 2023 fördelade länsstyrelserna 158 miljoner kronor till olika projekt som genomfördes av aktörer runt om i landet.

Ansökan görs via ett digitalt formulär och ska innehålla detaljerade uppgifter om det planerade projektets genomförande, budget och förväntade resultat. För att kunna godkännas behöver projekten fokusera på de prioriterade områden som finns i LOVA-förordningen och kunna visa på god kostnadseffektivitet. När länsstyrelsen fattar beslut meddelar man även detaljerade villkor för projektet avseende redovisning, hur medlen får nyttjas och så vidare. Fleråriga projekt kan beviljas och ska då lämna en årlig delrapport. Medlen betalas delvis ut i förskott och delvis efter godkänd redovisning. Redovisningen granskas av länsstyrelsen som ska bedöma om projektet genomförts enligt villkoren i förordning och beslut samt enligt projektansökan.

Länsstyrelsernas eget arbete

Sedan 2018 har länsstyrelserna, utöver att fördela LOVA-bidrag till externa projekt, även kunnat använda anslaget till egen verksamhet. Sedan dess har också allt högre summor använts av länen själva och 2023 gick närmare 40 miljoner kronor till länens egna projekt (Tabell 2). Även sett till andel av anslaget har länens egna projekt ökat och utgjorde 2023 närmare 19 procent av anslaget. Det är dock stor skillnad mellan länen när det gäller hur mycket av anslaget som används i egen verksamhet. Det fanns län som inte använde anslaget till egen verksamhet alls, medan det län som använde högst andel nyttjade 79 procent av anslaget i länsstyrelsens egna projekt (Tabell 3). Sett till faktiska summor skiljer siffrorna naturligtvis mycket beroende på anslagens storlek i länet. Det län som nyttjade högst summa 2023 använde närmare 12 miljoner kronor till egna projekt.

Länsstyrelserna kan även använda anslaget till sitt arbete med att administrera och informera om LOVA-bidrag. Sett över tid har andelen av anslaget som används för administration varit relativt stabil, dock har summorna ökat då anslaget växt (Tabell 2). Totalt sett förefaller de administrativa kostnaderna vara rimliga, men även här är det stor skillnad mellan länen. Något län har inte redovisat administrativa kostnader alls medan det län som har redovisat högst andel administrativa kostnader använde 31 procent av anslaget till administration 2023 (Tabell 3). Sett till faktiska summor skiljer sig även här siffrorna mycket beroende på anslagens storlek i länet, det län som nyttjade högst summa 2023 för administration använde över fem miljoner kronor till administrativa kostnader.

Sammantaget har en ökad användning av LOVA-bidraget i länsstyrelsernas verksamhet lett till att andelen av anslaget som fördelas till föreningar och kommuner minskat från 94 procent till 74 procent mellan 2015 och 2023 (Figur 3).

Vi har i denna genomgång fokuserat på år 2023 då det var det senaste året som fanns sammanställt när vi påbörjade arbetet. I slutfasen av genomgången har vi även haft tillgång till 2024 års siffror och vi kan konstatera att de är relativt lika 2023.

HaV lämnar stor frihet till länsstyrelserna att besluta om hur medlen ska nyttjas. I besluten om fördelning till länsstyrelserna anges ingen begränsning i hur stor andel av anslaget som får användas för egna projekt eller administration. För egna projekt anges att medlen kan användas enligt samma ändamål som LOVA-förordningen och att andemeningen med LOVA ska beaktas genom att lokala aktörer engageras. Länsstyrelserna behöver dock inte söka medel i konkurrens

med andra sökande och behöver inte medfinansiera projekten med 10–20 procent.

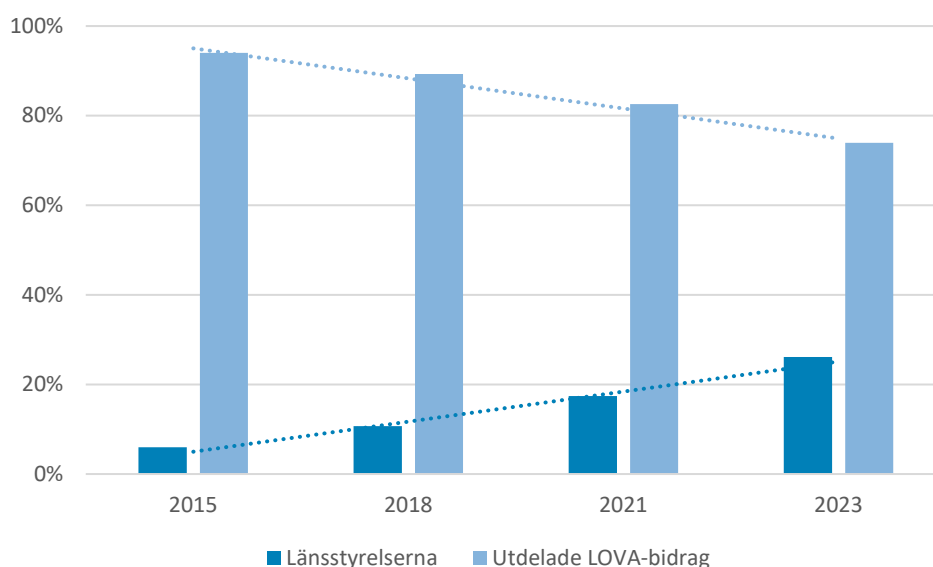
Vi har frågat HaV hur man säkerställer att länsstyrelsernas egna projekt följer ändamålen enligt förordningen och de punkter som HaV ställt upp som villkor. HaV hänvisar i sitt svar till de villkor som anges i besluten och att i 2025 års återrapportering ska länsstyrelsen beskriva varför man genomfört egna projekt, hur man prioriterat och hur lokala aktörer engagerats.

Tabell 2. Fördelning av hur länsstyrelserna använt LOVA-bidraget för administrativa kostnader, egna projekt och utdelade bidrag under åren 2015, 2018, 2021 och 2023 i miljoner kronor avrundat till närmaste tiondels miljon kronor.

	Administration	Länsstyrelseprojekt	Utdelade bidrag	Totalt
2015	3,2	0	49,9	53,1
2018	5,3	5,4	88,3	99
2021	13,1	17,6	145,5	176,2
2023	16,5	39,3	158,0	213,8

Tabell 3. Sammanställning av hur användningen av LOVA-bidraget för administrativa kostnader, länsstyrelsernas egna projekt och utdelade bidrag varierade mellan olika län år 2023.

	Högsta	Lägsta	Medel
Administration (andel i procent)	31	0	8
Administration (summa i miljoner kr)	5,0	0	0,8
Egna projekt (andel i procent)	79	0	19
Egna projekt (summa i miljoner kr)	11,9	0	1,9
Externa projekt (andel i procent)	97	14	73

Figur 3. Andel av LOVA-bidraget som använts för länsstyrelsernas administrativa kostnader och egna projekt respektive delats ut som bidrag till kommuner och ideella föreningar under åren 2015, 2018, 2021 och 2023.

SYNPUNKTER FRÅN UTFÖRARE

Inom Sportfiskarnas organisation drivs projekt finansierade med LOVA-bidrag i ett flertal län. För att ge en bild av hur regelverket tillämpas i de olika länen och hur anslaget uppfattas ur ett utförarperspektiv har vi samlat in synpunkter från Sportfiskarnas regionala projektledare. Totalt har de svarande projektledarna arbetat med LOVA-projekt i femton olika län de senaste åren.

En generell uppfattning är att LOVA-bidraget är ett mycket viktigt anslag för det lokala åtgärdsarbetet i vatten. I de flesta fall tycker också projektledarna att samarbetet med länsstyrelserna fungerar bra. Det framgår däremot även att det är skillnader i hur anslaget hanteras och att regelverket tillämpas olika i olika län.

Handläggningstider

De flesta län har sista ansökningsdatum i början av året, oftast i januari. Enstaka undantag förekommer. Olika ansökningsdatum behöver inte vara ett problem så länge informationen är tydlig. Något som däremot kan påverka verksamheten i större omfattning är långa handläggningstider och sena beslut. Att besluten kommer sent är ett vanligt problem enligt projektledarna. Beslut som meddelas i maj och juni är relativt vanligt och det medför problem med planeringen av säsongsbetonad verksamhet som ska genomföras under sommar och tidig höst. Här finns tydliga önskemål från utförarna om att besluten ska meddelas tidigare.

Genomförandetid för projekt

Projektledarna menar att det i många fall krävs att projekt kan bedrivas under flera år för att kunna genomföras. I synnerhet med tanke på att beslut om bidrag ofta kommer sent. De flesta län har beviljat fleråriga projekt, men åtminstone ett län beviljar endast ettåriga projekt. Projektledarna uppger också att många länsstyrelser har blivit mer restriktiva med att bevilja fleråriga projekt med hänvisning till osäker finansieringssituation framöver, baserat på aviserade sänkningar av havs- och vattenmiljöanslaget. Osäkerhet kring finansiering menar många kan leda till att viktiga projekt antingen inte kan startas upp, men också att projekt blir dyrare och mindre effektiva när arbetet måste pressas in under kortare tid. Att det finns goda möjligheter att söka för fleråriga projekt är alltså ett starkt önskemål från utförarna.

Stödberättigande kostnader

Tre av de femton län som projektledarna har erfarenhet av godkänner inte OH-kostnader i projekt. OH-kostnader avser till exempel arbetsplats, IT, telefon, ekonomiadministration och liknande kostnader. Det finns inget i förordning eller vägledning som förbjuder OH utan detta är beslut fattade av de enskilda länsstyrelserna. Det kan förefalla positivt att myndigheten håller i pengarna, med ambition om att de ska användas till konkret verksamhet. Samtidigt är de flesta LOVA-projekten av en omfattning och komplexitet som gör att de måste hanteras av en professionell organisation och olika arbetsverktyg och stödfunktioner är då nödvändiga.

När OH-kostnader inte godkänns blir effekten att sökande organisationer själva får stå för dessa kostnader, något som i praktiken höjer kravet på medfinansiering.

Det i sin tur gör det mindre attraktivt att genomföra projekt och riskerar att leda till färre projekt som söks och genomförs enligt projektledarna. En annan effekt av att inte tillåta OH kan bli att fler projektägare väljer att anlita konsulter för att genomföra projekten, till en högre kostnad än anställd personal. Av den information som vi fått från några länsstyrelser så debiterar länsstyrelserna OH i sina egna projekt.

För att säkerställa att LOVA-bidraget används resurseffektivt kan länsstyrelserna bedöma om OH är en nödvändig kostnad i ett projekt och införa ett tak på OH-kostnader, exempelvis 25 procent av lönekostnaderna.

Av projektledarnas svar framgår det även att det finns fler skillnader i vilka kostnader som godkänns. Exempelvis har något län restriktiva begränsningar i vilken timkostnad som godkänns för personal och hur kostnader för resor ersätts. En del län är också mindre benägna att godkänna projekt som består av förstudier och annat utredningsarbete. Det sistnämnda kan utgöra ett hinder för större åtgärder, som i regel behöver utredas mer i detalj innan genomförande.

Medfinansiering

En klar majoritet av projektledarna menar att kravet på medfinansiering är begränsande, medför ökad administration och kan innebära att viktiga projekt inte genomförs.

Enligt HaV:s vägledning kan medfinansieringen till LOVA-bidrag komma från exempelvis statliga myndigheter, kommuner, stiftelser, föreningar eller enskilda personer. Även ideellt arbete kan utgöra medfinansiering. LOVA-projekt kan inte medfinansieras med andra bidrag ur havs- och vattenmiljöanslaget. Enligt projektledarnas svar finns det olika praxis kring medfinansiering i olika län där vissa är mer restriktiva. Det förekommer fall där inga andra statliga medel godkänns som medfinansiering. Eftersom frivilliga miljöåtgärder i vatten ofta har samhällsnyttor som mål, snarare än värdeskapande för enskilda företag eller fastighetsägare, saknas ofta incitament för privata finansiärer att bidra med finansiering. Ökad tydlighet, där alla län godkänner andra statliga medel som medfinansiering, är således önskvärt.

Ett mer flexibelt regelverk som tillåter LOVA-projekt att finansiera upp till 100 procent av kostnaderna efterfrågas av projektledarna. Det skulle ge möjlighet att differentiera stödet beroende på projektets förväntade samhällsnytta, det vill säga de viktigaste projekten kan få högre andel stöd. Projektledarnas önskemål ligger i linje med förslag till förändringar som HaV redan lämnat till regeringen.

Anslagets inriktning

Något som flera projektledare lyfter som en utvecklingsmöjlighet är att bredda LOVA-bidraget för att uppmuntra en helhetssyn på problematiken i våra vattenmiljöer. Ett exempel som nämns är att det ofta krävs flera olika typer av insatser för att förbättra miljön och den biologiska mångfalden i ett vatten. Det kan handla om att kombinera fysiska restaureringsåtgärder med förvaltningsåtgärder såsom reglering av fisketryck och att förhindra predation från skarv i ett lekområde.

En relaterad synpunkt är att åtgärder för att gynna fiskbestånd idag inte står i fokus för LOVA-bidraget samtidigt som sviktande fiskbestånd är en av våra största utmaningar kopplat till havs- och vattenmiljö.

DISKUSSION OCH KOMMENTARER

Med denna rapport vill vi belysa hur LOVA-bidraget fördelas ut och prioriteras. Effektiv hantering och rätt prioriteringar är naturligtvis viktigt för att uppnå maximal nytta av offentliga medel. Vi ser framför oss att de uppgifter vi sammanställt kan användas som underlag för en viktig diskussion. Syftet med rapporten är inte att presentera färdiga lösningar, men vi vill ändå ge några kommentarer och peka på vad vi ser som uppenbara möjligheter till förbättringar.

- Både utförare och myndigheter tycks dela uppfattningen att LOVA-bidraget är mycket viktigt för åtgärdsarbetet i svenska vatten. Inte minst då anslaget bygger på frivilliga åtgärder och lokalt engagemang. En viktig framgångsfaktor för LOVA-bidraget är att anslaget funnits under lång tid och att det därmed kunnat byggas upp verksamhet baserad på anslaget runt om i landet. Idag finns en stor oro för sänkta anslag hos både myndigheter och utförare, som följd av aviserade sänkningar av havs- och vattenmiljöanslaget. Detta har exempelvis inneburit att länsstyrelserna är försiktiga med att bevilja fleråriga projekt. Att skapa tydlighet kring kommande års förväntade anslagsnivåer är således viktigt för att upprätthålla åtgärdstakt och kostnadseffektivitet.
- Varje länsstyrelse är en egen myndighet och utifrån det är vissa skillnader mellan länens tillämpning av LOVA-förordningen att vänta. Däremot förefaller det vara orimligt stora skillnader i hur regelverket tolkas. Att HaV lämnar stor frihet till länsstyrelserna att hantera anslaget kan naturligtvis vara positivt och öppna för flexibilitet utifrån lokala förutsättningar, men vi kan också se exempel på att det innebär att det skapas egna regelverk som försvårar projektens genomförande. HaV:s vägledning bör ses över för att tydliggöra vilka kostnader som bör vara stödberättigande och eventuella schabloner för exempelvis OH. Vägledningen behöver också bli tydligare kring vilken medfinansiering som godkänns, längd på projekt och beslutsdatum. Översynen bör göras i samråd med projektutförare med inriktningen att underlätta projektägarnas administration och att viktiga projekt kan prioriteras.
- När det 2018 öppnades för länsstyrelserna att själva använda LOVA-bidraget skapades flexibilitet som kan bidra till att nyttja anslaget effektivt. Effekten har dock blivit att allt högre andel av anslaget används i myndigheternas eget arbete. Samtidigt är också uppföljning och krav kopplat till länsstyrelsernas egen användning av bidraget begränsad. När allt högre andel av anslaget används i länens eget arbete riskerar det att undergräva ett av LOVA-bidragets grundstenar om att främja lokalt engagemang. När länen själva kan använda anslaget med mer fördelaktiga villkor än föreningar och kommuner riskerar det också att undergräva förtroendet från externa aktörer. Vi kan också se att det i vissa län använts orimligt stora summor för att administrera anslaget. Vår slutsats är att det

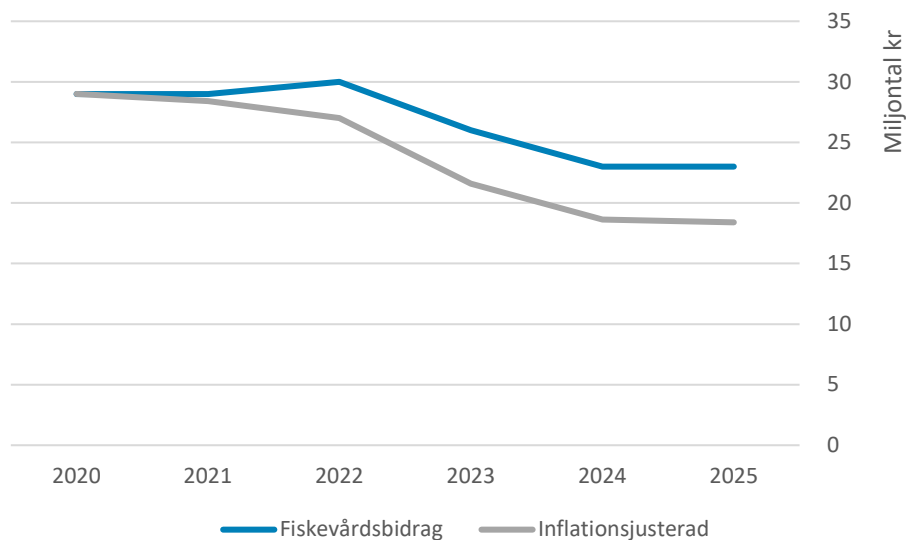
behöver ställas upp tydligare regelverk kring länens egen användning av anslaget, både avseende administrativa kostnader och egna projekt.

- Avsaknaden av starka rovfiskbestånd får idag ses som ett av våra allra största havs- och vattenrelaterade miljöproblem. Avsaknad av rovfisk ger oönskade effekter i ekosystemet och förstärker övergödningens konsekvenser. Att stärka rovfiskbestånd är en viktig, relativt snabb och kostnadseffektiv miljöåtgärd. Mot den bakgrunden menar vi att "åtgärder för att stärka rovfiskbestånd" bör införas som en egen åtgärdskategori i LOVA-bidraget, jämställd med exempelvis övergödning. Konkret skulle en sådan förändring exempelvis öppna för att bedriva lokala projekt för att motverka problem med predation från säl och skarv på hotade fiskbestånd, vilket ligger helt i linje med direktiv som nyligen riktats från regeringen till olika myndigheter. Samtidigt bör också fördelningsnyckeln ses över, det vill säga hur stor del av anslaget som fördelas till respektive län, så att den motsvarar anslagets bredare inriktning.

FISKEVÅRDSBIDRAG

BAKGRUND OCH INRIKTNING

Fiskevårdsbidraget infördes i och med den statliga utredningen om fiskevårdens finansiering (SOU 2005:76). Regeringen valde i stället för allmän fiskevårdsavgift att införa ett fiskevårdsanslag på 28 miljoner kronor årligen, vilket redan då inte ansågs motsvara behoven. Idag är fiskevårdsbidraget en del av havs- och vattenmiljöanslaget. I praktiken har inflationen och anslagssänkningar urholkat fiskevårdsbidraget de senaste åren (Figur 4).

Figur 4. Fiskevårdsbidragets utveckling under åren 2020–2025. Inflationsjusterad bidragsnivå (grå linje) är beräknad med SCB:s prisomvandlare i relation till 2020 års penningvärde.

När länsstyrelserna fördelar fiskevårdsbidrag gör man det med stöd av förordning (1998:1343) om stöd till fiskevården. Bidrag lämnas vanligtvis med 50 procent av den godkända kostnaden. Finns det särskilda skäl (till exempel att åtgärden har stort allmänintresse) kan ett högre bidrag lämnas. Enligt förordningen kan fiskevårdsbidrag användas till:

- bildande eller ombildande av fiskevårdsområden
- fisketillsyn
- utsättning av fisk
- insatser för att bevara hotade fiskarter och fiskstammar, biotopvård och annat främjande av den biologiska mångfalden.

Fiskevårdsbidraget till länsstyrelserna fördelas idag ut från Havs- och vattenmyndigheten uppdelat på tre områden: fiskevård, ekosystembaserad fiskförvaltning (EBFF) och fisketillsyn. Fördelningen sker genom en fördelningsnyckel som Havs- och vattenmyndigheten har tagit fram tillsammans med länsstyrelserna och länen ges även viss möjlighet att omfördela medlen utifrån behov. Samtliga tre områden som fiskevårdsanslaget fokuserar på är av stor betydelse för sportfisket och fiskevården i Sverige.

Sportfiskarna genomförde 2024 en enkät till samtliga länsstyrelser med ambitionen att belysa hur fiskevårdsbidraget används som underlag för diskussioner om prioriteringar och utveckling av fiskevård och fiskförvaltning i Sverige. Vi har sedan tidigare publicerat en rapport som belyser arbetet med ekosystembaserad fiskförvaltning och fisketillsyn utifrån länsstyrelsernas enkätsvar (Sportfiskarna rapport 2025:3). Länens enkätsvar utgör även underlag i föreliggande rapport där vi fokuserar mer övergripande på hur anslaget fördelas och prioriteras, samt de delar som berör fiskevård. Utöver länsstyrelsernas synpunkter har vi även inhämtat synpunkter internt inom Sportfiskarnas organisation för att få utförarnas perspektiv på anslaget.

Utöver frågorna till länsstyrelserna och utförarnas synpunkter har vi analyserat trender i anslagets nyttjande utifrån sammanställning av länens ekonomiska rapportering som tillhandahållits av HaV.

ANSLAGETS NYTTJANDE

I beslut som HaV fattat om att fördela fiskevårdsbidrag till länsstyrelserna anges att bidraget får användas för stöd enligt förordningen (1998:1343) om stöd till fiskevården. Besluten säger också att medel även får användas av länsstyrelserna för att planera, organisera och genomföra fiskevård, fisketillsyn och ekosystembaserad fiskförvaltning. 2025 är formuleringen ändrad från att bidraget får till att bidraget ska användas av länsstyrelserna för att planera, organisera och genomföra fiskevård, fisketillsyn och ekosystembaserad fiskförvaltning. Fiskevårdsbidraget används alltså både till länsstyrelsernas eget arbete och som stöd till externa aktörer. Fördelningen till länen sker utifrån en fördelningsnyckel (Tabell 4).

Tabell 4. Fördelning av fiskevårdsbidrag per län 2025, i miljoner kronor, avrundat till närmaste tiondels miljon kronor. Totalt fördelades 23 miljoner kronor enligt tidigare fastställd fördelningsnyckel.

Stockholm	1,3	Västra Götaland	2,5
Uppsala	0,9	Värmland	1,5
Södermanland	0,8	Örebro	0,9
Östergötland	1,2	Västmanland	0,6
Jönköping	1,0	Dalarna	0,6
Kronoberg	0,5	Gävleborg	1,1
Kalmar	0,9	Västernorrland	1,2
Gotland	0,7	Jämtland	0,8
Blekinge	0,8	Västerbotten	1,6
Skåne	1,0	Norrbotten	2,1
Halland	0,9		

Av Havs- och vattenmyndighetens återrapportering till regeringen för 2023 framgår att hela fiskevårdsbidraget inte förbrukats, vilket inte stämmer med vad länen svarat i Sportfiskarnas enkät där länen endast uppger att mindre summor inte utnyttjats. Utifrån de mer detaljerade siffror över förbrukade medel som vi tagit del av från HaV är förbrukningen totalt sett för alla län något högre än den av HaV beslutade summan för fiskevårdsbidraget.

Utdelade bidrag till fiskevårdsprojekt

År 2023 användes knappt elva miljoner kronor, eller cirka 40 procent av den totalt förbrukade summan i fiskevårdsbidraget, till externa projekt. Fiskevårdsbidrag söks via länsstyrelsen. Det finns en gemensam ansökningsblankett på HaV:s hemsida, men vissa län har tagit fram egna blanketter. Det finns inget hinder i förordningen att fördela fleråriga projekt och HaV:s blankett ger möjlighet att söka fleråriga projekt, men praxis är att fiskevårdsbidrag i regel är ettåriga.

I HaV:s återrapportering till regeringen av anslag 1:11 uppges att söktrycket för fiskevårdsbidrag hos många länsstyrelser är betydligt större än tillgängliga medel. I Sportfiskarnas enkät svarar 14 av 21 länsstyrelser att bidraget är mindre än 25 procent översökt, medan övriga sju uppger att det är mer översökt. De sökandes förväntningar om tilldelning påverkar sannolikt söktrycket, liksom hur aktivt möjligheten att söka bidrag har marknadsförts.

Länsstyrelserna har i enkätsvar listat projekt som finansierats via fiskevårdsbidrag. En stor andel av projekten har en tydlig inriktning på fisk och fiske, det vill säga konkret koppling till fiskbestånd och fiskemöjligheter. Även en del projekt med huvudsaklig inriktning på biologisk mångfald finns i listan.

I enkätens fritextsvar hänvisar flera länsstyrelser till att man valt att styra fiskevårdsåtgärder till LOVA-bidrag i stället för fiskevårdsbidrag med hänvisning till att det finns mer pengar i LOVA och att det är mer flexibelt med fleråriga projekt inom LOVA.

Länen har uppenbart olika strategier kring nyttjandet av fiskevårdsanslaget. Exempelvis lyfter Skåne fram att man sedan länge väljer att satsa på egen verksamhet i stället för externa bidrag då man menar att det ger hög kvalitet och kostnadseffektivitet i genomförandet. Samtidigt lyfter till exempel Stockholm fram att man tycker att det är viktigt att prioritera externa projekt och har prioriterat det trots behov av resurser till länsstyrelsens egen verksamhet inom fiskförvaltning.

Länsstyrelsernas eget arbete

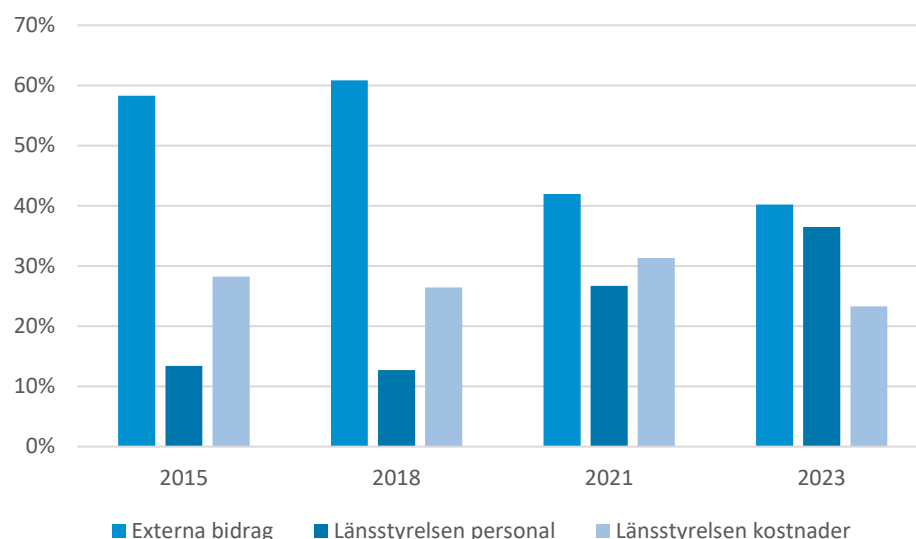
Länsstyrelserna använder delar av fiskevårdsbidraget i egen verksamhet. I enkäten anges att kostnader inom den egna verksamhet som finansierades var undersökningar av fiskbestånd, sammanställningar av kunskapsunderlag, samordning av fiskförvaltning, vissa administrativa kostnader samt insamling av fångstdata från fritidsfisket och fisketillsyn.

Fiskevårdsbidraget har minskat de senaste åren. I enkäten ombads länen att utveckla hur man prioriterar vid minskade anslag. Tretton län uppgav att externa projekt och intern verksamhet minskar i samma omfattning, medan sex län prioriterar extern verksamhet och två län prioriterar intern verksamhet framför externa projekt.

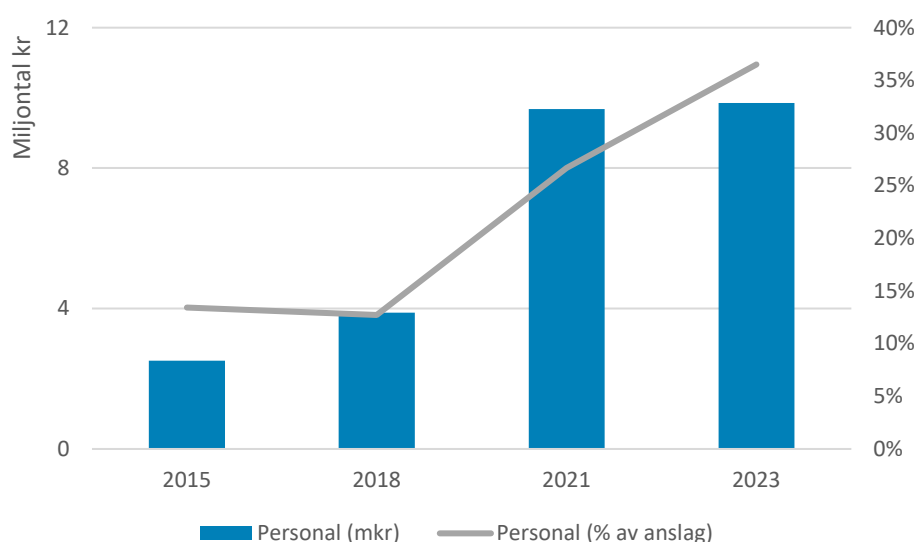
När vi tittar på den ekonomiska återrapporteringen från länen till HaV förefaller dock, generellt sett, intern verksamhet över tid ha prioriterats allt högre. 2023 användes cirka 60 procent av bidraget i länsstyrelsernas egen verksamhet och 40 procent fördelades externt, medan siffrorna var de omvända fem år tidigare (Figur 5). Det är framför allt länsstyrelsernas egna personalkostnader som ökat, både sett till andel av anslaget och i faktiska tal (Figur 6). Det är stor skillnad mellan länen, i

tre län delades mer än 80 procent av anslaget ut till externa fiskevårdsprojekt 2023, medan sju län använde mer än 80 procent själva.

Vi har i denna genomgång fokuserat på år 2023 då det var det senaste året som fanns sammanställt när vi påbörjade arbetet. I slutfasen av genomgången har vi även haft tillgång till 2024 års siffror och vi kan konstatera att de är relativt likartade, men att cirka en miljon kronor mer fördelats till externa projekt 2024. Det innebär att 46 procent av den förbrukade summan fördelades till externa projekt, jämfört med 40 procent år 2023.

Figur 5. Fiskevårdsbidraget uppdelat på utdelade fiskevårdsbidrag, länsstyrelsernas personalkostnader och länsstyrelsernas externa kostnader (exempelvis resor och konsulter) under åren 2015, 2018, 2021 och 2023.

Figur 6. Länsstyrelsernas användning av fiskevårdsbidraget till egna lönekostnader under åren 2015, 2018, 2021 och 2023 uttryckt som andel av anslaget i procent (linje) och i miljoner kronor (staplar).

SYNPUNKTER FRÅN UTFÖRARE

De projektledare från Sportfiskarna som besvarat en intern enkät representerar verksamhet i totalt 15 län. I sina svar lyfter de fram fiskevårdsbidraget som ett viktigt anslag genom att det är flexibelt och kan användas till verksamhet som inte passar in i andra bidrag. Flera uttrycker dock att bidraget minskat i de län där man är verksam. Majoriteten av projektledarna brukar återkommande söka fiskevårdsbidrag.

Projektledarnas svar stämmer väl överens med bilden från länsstyrelserna. Generellt sett används fiskevårdsbidraget till mindre projekt och fokus ligger på projekt direkt kopplade till fisk och fiske, snarare än renodlade miljöprojekt. Ett exempel som nämns är fångstdatainsamling från sportfiske.

Med något enstaka undantag har projektledarna endast beviljats ettåriga fiskevårdsbidrag. Det lyfts i kommentarerna fram att ettåriga bidrag i praktiken är betydligt kortare då beslut brukar komma under våren och återsrapportering sker under senhösten samma år.

DISKUSSION OCH KOMMENTARER

Med denna rapport vill vi belysa hur fiskevårdsbidraget fördelas ut och prioriteras. Vi ser framför oss att de uppgifter vi sammanställt kan användas som underlag för diskussioner och syftet är inte att presentera färdiga lösningar. Vi vill ändå ge några kommentarer och peka några möjligheter till förbättringar.

- Fiskevårdsbidraget är ett relativt litet bidrag inom anslaget åtgärder för havs- och vattenmiljö. Det är trots det ett viktigt anslag då det bidrar till arbete som annars varit lågt prioriterat och svårt att finansiera via andra anslag. Det gäller inte minst arbetet med ekosystembaserad fiskförvaltning och fisketillsyn som vi belyst i en separat rapport (Sportfiskarna rapport 2025:03).
- Både det arbete som bedrivs av länsstyrelserna och i externa projekt är viktig verksamhet. Över tid har användningen alltmer skett i länens egen regi och vi menar att det saknas en tydlighet från HaV i hur anslaget ska användas och hur prioriteringar ska ske. Att fiskevårdsbidraget används till både myndigheternas arbete och som externa bidrag ställer krav på styrning och uppföljning av användningen och vi anser att detta måste bli tydligare från HaV.
- Om en ny åtgärdskategori för fiskåtgärder införs i LOVA-bidraget, skulle fiskevårdsbidraget kunna renodlas mer mot ekosystembaserad fiskförvaltning och fisketillsyn. En större tydlighet kring anslagets användning och prioriteringar skulle emellertid fortfarande behövas. Vi ser ett stort värde i att intressenterna görs delaktiga i detta arbete. Det framgår av den rapport vi tidigare sammanställt om fisketillsyn och ekosystembaserad fiskförvaltning att intressenterna inte i någon större omfattning får ta del av eller vara delaktiga i fördelning av fiskevårdsbidraget för ekosystembaserad fiskförvaltning.

PROJEKTLISTAN/AKVATISK RESTAURERING

BAKGRUND OCH INRIKTNING

Projektlistan skapades av HaV runt 2019 och ersatte ett system där länsstyrelserna kunnat söka projektmedel för åtgärdsprojekt från HaV. Det fanns i det läget ingen specifik anslagspost kopplat till projektlistan. Grundtanken var att när medel blev tillgängliga inom 1:11-anslaget så skulle HaV kunna fördela ut dessa till högt prioriterade åtgärdsprojekt ute i länen. Projektlistan är alltså en förteckning med uppgifter om restaureringsprojekt som länsstyrelserna registrerat. Länsstyrelserna har, när medel beviljats, kunnat prioritera mellan de olika projekten baserat på dels behov, dels förutsättningar att använda pengarna effektivt. En grundtanke med projektlistan från HaV är att skapa flexibilitet för att undvika att pengar blir låsta till specifika insatser. Åtgärder som registreras i projektlistan ska även beskrivas publikt på länsstyrelsernas hemsida.

Samtliga restaureringsprojekt som länsstyrelserna planerar att genomföra de kommande åren, undantaget stora EU-projekt, ska beskrivas i listan. De projekt som ingår i listan är normalt inte fullfinansierade genom riktade medel från åtgärdsanslaget, utan tanken är att projekten genomförs med en blandfinansiering. Projekt i projektlistan kan alltså finansieras av olika finansieringskällor.

Projektlistan har successivt växt i omfattning genom HaV:s prioriteringar och omfördelningar. År 2024 fick akvatisk restaurering för första gången en egen öronmärkt pott med pengar i enlighet med budgetproposition 2024 (50 miljoner kronor 2024 samt 73 miljoner kronor 2025 och 2026). Sedan 2024 är alltså projektlistan ett sätt att fördela ut öronmärkta medel för akvatisk restaurering. Medel i projektlistan fördelas av HaV årligen genom ett samlingsbeslut till länsstyrelserna.

Det finns ingen förordning som styr de medel som beviljas via projektlistan, det vill säga kopplat till anslaget för akvatisk restaurering. Däremot har HaV ställt upp riktlinjer som åtgärder behöver uppfylla för att kunna ingå i projektlistan och projekten ska återrapporeras, framför allt genom databasen åtgärder i vatten.

ANSLAGETS NYTTJANDE

Projekten i projektlistan utförs antingen av länsstyrelserna själva, av upphandlade konsulter eller fördelas till externa aktörer som kommuner och organisationer genom bidragsbeslut. År 2024 delades 25–30 procent av summan ut som externa bidrag. Medel kan endast fördelas för ett år i taget, men projekten kan vara fleråriga.

Den absoluta majoriteten av summorna används för åtgärder i sötvatten. Många åtgärder i sötvatten gynnar dock även miljö och fiskbestånd i haven.

Vid en genomläsning av de projekt som är registrerade i projektlistan framgår det också tydligt att många viktiga projekt och åtgärder ingår. I den enkät kopplat till fiskevårdsanslaget som beskrivits tidigare i rapporten har flera länsstyrelser i kommentarer lyft fram betydelsen av projektlistans finansiering för fiske- och vattenvårdsinsatser i länet.

SYNPUNKTER FRÅN UTFÖRARE

De projektledare från Sportfiskarna som besvarat en intern enkät representerar verksamhet i totalt 15 län. Bland projektledarna är projektlistan inte en lika etablerad finansieringsform som LOVA och fiskevårdsbidraget. En femtedel känner inte ens till projektlistan och ungefär hälften av projektledarna har jobbat med projekt finansierade via projektlistan. Ungefär hälften uppger också att länsstyrelsen samverkat med Sportfiskarna för att ta fram åtgärder till projektlistan.

Flera projektledare skriver i kommentarer att projektlistan finansierat viktiga åtgärder i länet. Samtidigt pekar också flera kommentarer på att projektlistan i deras län framför allt ses som en angelägenhet för myndigheterna eller att arbetet med listan inte är transparent.

Flera har också pekat på att det är oklart vad som gäller när bidrag fördelas till externa parter, det vill säga hur fördelningen ska gå till och vilka villkor som gäller. Det lyfts konkreta exempel när otydligheten inneburit problem i projektgenomförandet.

DISKUSSION OCH KOMMENTARER

Projektlistan fyller en funktion för att prioritera och fördela medel till restaureringsåtgärder. Upplägget är enkelt och ställer låga administrativa krav. Upplägget ger också länsstyrelserna möjlighet att prioritera vilka åtgärder som är mest betydelsefulla utifrån olika samhällsmål samt med hänsyn till projektens genomförbarhet. Hur medlen används varierar genom att länens organisationer ser olika ut, där vissa län har egen genomförarorganisation, medan andra län helt bygger upp åtgärdsarbetet på att förmedla resurser till externa utförare så som kommuner och organisationer.

Utmaningar finns framför allt kopplade till att projektlistan inte upplevs transparent och förankrad i alla län. Det borde kunna avhjälpas, exempelvis genom att:

- Länsstyrelserna ges ett tydligt uppdrag att samråda med aktörer kring projektlistan och prioriteringar inom projektlistan samt att informera om projektlistan. Även HaV bör ha tydlig information om projektlistan på sin webbplats.
- HaV bör ta fram tydligare information kring medlens användning, inklusive instruktioner för hur medel kan lysas ut eller fördelas till externa projektutförare och vilka villkor som då kan tillämpas.

SAMMANFATTANDE KOMMENTARER

Alla åtgärder som genomförs med de bidrag som denna rapport berör bygger på frivillighet. Mark- och vattenägare måste upplåta sina fastigheter för åtgärder. Många åtgärder utförs också av kommuner och organisationer som åtar sig rollen som projektägare på frivillig basis. Vinsten av åtgärderna i form av friskare vattenmiljöer kommer i regel samhället till del, snarare än enskilda fastighetsägare.

Det faktum att åtgärder genomförs på frivillig basis innebär i praktiken att det inte går att besluta från en myndighet vilka åtgärder som ska genomföras utifrån behov att uppnå exempelvis olika miljömål. För att åtgärdsarbetet verkligen ska komma till stånd, och dessutom vara kostnadseffektivt och genomföras där det gör störst nytta, är det helt avgörande att arbetet är lokalt förankrat och bygger på ett engagemang från lokalsamhället. En annan faktor är att villkoren för den finansiering som ges ska vara goda och att samhället ska uppmuntra till åtgärdsarbete, snarare än att motverka det genom snåriga regelverk.

Mot bakgrund av den stora betydelsen av engagemang från lokalsamhället är det en olycklig utveckling att en generell allt större del av finansieringen för åtgärdsarbetet, exempelvis inom LOVA, stannar på länsstyrelserna. Länsstyrelserna utför viktigt och på många håll framgångsrikt åtgärdsarbete, men det bör inte ske på bekostnad av exempelvis kommuner, vattenvårdsförbund och fiskevårdsområdets möjlighet att bedriva fiske- och vattenvårdsarbete.

Vi har under respektive bidrag i denna rapport pekat på oklarheter som relativt enkelt kan åtgärdas. Sammanfattande är behov av ökad tydlighet. Ett sätt att skapa tydlighet är att i högre utsträckning renodla de olika bidragen, exempelvis skulle LOVA-bidraget helt kunna reserveras för externa bidrag till kommuner och föreningar. Samtidigt är det viktigt att tillse att länsstyrelserna har förvaltningsanslag som motsvarar uppgift och ambitioner, exempelvis inom vattenvården.

Även onödiga hinder i tillämpningen av regelverken för bidragen behöver tas bort, vilket framför allt är tydligt när det gäller skillnader i tillämpning av LOVA-bidragets regelverk.

Avslutningsvis vill vi betona hur viktig LOVA-bidraget har varit för att bygga upp en väl fungerande vatten- och fiskevård runt om i landet, enligt oss en av det enskilt viktigaste reformerna för åtgärdsarbetet i svenska vatten. LOVA bygger på frivillighet och underifrånperspektiv. Det ger fler välförankrade åtgärder utan konflikter i lokalsamhället. En annan viktig faktor är att LOVA-bidraget varit beständigt över lång tid. Sedan bidraget infördes 2008 har det bestått och även utvecklats. Det har gjort att långsiktig verksamhet har kunnat byggas upp runt om i landet. Att fortsatt satsa på och utveckla LOVA-bidraget är att ta vara på ett uppbyggt engagemang och samtidigt effektivisera arbetet ytterligare.

REFERENSER

HaV: Dnr 1–2023, Uppdrag om medelsanvändning av anslag 1:11 åtgärder för havs- och vattenmiljön under 2023

HaV: Dnr 339–2023, Uppdrag om stärkt uppföljning och effektivitet inom LOVA

HaV: Dnr 02867–2023, Hemställan om ändring i 2 a och 4 §§ förordningen (2009:381) om statligt stöd till lokala vattenvårdsprojekt

HaV: Rapportering av anslag 1:11 under 2024

Sportfiskarna rapport 2025:3. Fiskförvaltning och fisketillsyn - Enkätundersökning om Ekosystembaserad fiskförvaltning och fisketillsyn.

Zweifel, U.L, Sjöholm, J., Kumblad, L., Nilsson, J. och Grimvall, A. (2022)
Utvärdering av LOVA 2017–2021. Kartläggning av lokala vattenvårdsprojekt och åtgärdernas potentiella miljöeffekter. Rapport nr 2022:5, Havsmiljöinstitutet.

Beslut om bidrag till länsstyrelserna från anslag 1:11 Åtgärder för havs och vattenmiljö. Separata beslut för åren 2015–2025.

Sammanställning av förbrukade medel i olika delar av anslag 1:11 fördelat på län och kostnadsslag under åren 2015–2024 har erhållits från HaV.

Svar på frågor kring anslagen från handläggare på HaV

